

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

4-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

D.D.Baxronov	
Yangilanayotgan O'zbekistonda yoshlarni milliy g'oya ruhida tarbiyalashda etnomadaniyatning o'рни.....	201
H.S.Ergashev	
Sharq mutaffakirlari ijodida shaxs ma'naviy kamolotiga oid falsafiy qarashlar evolutsiyasi	207
I.T.Boltaboyev	
Temuriylar davri mutaffakirlari tasavvufiy-falsafiy qarashlarida komil insonga oid g'oyalarning rivojlanishida Amir Temurning o'рни.....	212
Sh.O'.Ahrorova	
Jamiyat ma'naviy muhitida madaniyat va san'atning o'рни.....	216
U.X.Xolmatov	
Axboriy kurashlar sharoitda millatlararo munosabatlarni mustahkamlashning milliy-ma'naviy omillari	220
F.B.Rahmonova	
O'zbekistonda xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonliklardan himoya qilishning falsafiy-deterministik tahlili	225
J.Saburov	
Buxoro amirligida tasvuf ilmi uzviyligi va ijtimoiy madaniy hayotga uyg'unligi hamda ta'siri	230
B.A.Pulatov	
Harbiy qahramonlik ideallari asosida yoshlarda milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishning falsafiy omillari	236
S.S.Evatov	
Musulmon sharqi falsafiy tafakkurining takomil bosqichlari va unga ta'sir ko'rsatgan asosiy omillar xususida.....	240
A.Sh.Raximov	
Yangi O'zbekistonning ma'naviy yuksalish jarayonida yoshlar vatanparvarligi fenomenining ijtimoiy-falsafiy tavsifi	245
	SIYOSAT
Sh.Ismoilov	
O'zbekistonda ijtimoiy himoya – davlat siyosatidagi ustuvor yo'nalish	249
D.Sh.Mahkamov	
Hakamlik sudi va davlat sudlari o'rtasidagi farqlar	252
R.Nurimbetov	
Shanxay hamkorlik tashkiloti istiqbollari: O'zbekiston yondoshuvlari	255
B.X.Allamurodov	
Digital diplomacy in the foreign policy of Central Asian countries (using the example of Uzbekistan and Kazakhstan)	258
M.B.Nabiyev	
Jamoat birlashmalarining konstitutsiyaviy-huquqiy maqomi.....	265
N.Madumarova	
Kasaba uyushmalari notijorat tashkilotlarning alohida shakli sifatida	269
A.A.Buriyev	
Sudlar orqali intellektual mulk obyektlari bilan bog'liq nizolarni hal qilishning o'рни va bu boradagi xorijiy tajriba	273
D.Mamadjonova	
Siyosiy partiyalar faoliyatining huquqiy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
A.A.Ahrorqulov	
Nodavlat notijorat tashkilotlar faoliyatini huquqiy tartibga solish.....	281
	TARIX
Бурҳониддин Чалодиддин	
Мухаммадвалихан Дарвози основатель новой прогрессивной внешней политики.....	285
M.T.Musaev	
Globalashuv sharoitida mafkuraviy tahdidlarning namoyon bo'lishi	292
R.A.Arslonzoda	
Отражение литературной жизни Бухары в “воспоминаниях” Садриддина Айни	297

UO'K: 34.05

SUDLAR ORQALI INTELLEKTUAL MULK OBYEKTлари BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING O'RNI VA BU BORADAGI XORIJIY TAJRIBA**РОЛЬ РАЗРЕШЕНИЯ СПОРОВ, СВЯЗАННЫХ С ОБЪЕКТАМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ, ЧЕРЕЗ СУДЫ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ В ЭТОЙ ОБЛАСТИ****THE ROLE OF RESOLVING DISPUTES RELATED TO INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS THROUGH COURTS AND FOREIGN EXPERIENCE IN THIS AREA****Buriyev Abdumannop Abduraxmatovich**
Farg'ona viloyat adliya boshqarmasi boshlig'i**Annotatsiya**

Maqolada intellektual mulk obyektlarining himoyasi bilan bog'liq nizolarning sudlarda ko'rilishi, ushbu toifadagi ishlarni ko'rib chiqishda amaliyotda duch kelinayotgan mavjud muammolar va bu boradagi xorijiy tajriba tahlil qilingan. Intellektual mulk huquqlarini himoya qilish sohasi nisbatan yangi va shu bilan birga tez rivojlanayotgan soha bo'lganligi sababli sudlarda ham ushbu toifadagi ishlar soni yil sayin oshib borayotganligi bilan birga mazkur nizolar bir vaqtning o'zida ma'muriy, jinoyat, fuqarolik hamda iqtisodiy sudlarda ko'rib chiqilayotganligiga urg'u berilgan. Bundan tashqari, xorijiy mamlakatlarda intellektual mulk bo'yicha ixtisoslashgan sudlar, intellektual mulk huquqlarini himoya qilishda O'zbekistonning xalqaro reytinglardagi o'rnini haqida batafsil to'xtalangan. Ilg'or xorijiy davlatlar tajribadan kelib chiqqan holda sohani takomillashtirish yuzasidan tegishli takliflar bildirilgan.

Аннотация

В статье рассмотрены вопросы, связанные с рассмотрением споров по защите объектов интеллектуальной собственности в судах, существующие проблемы на практике при рассмотрении таких дел, а также зарубежный опыт в этой области. Поскольку защита прав на интеллектуальную собственность является относительно новой и быстро развивающейся сферой, отмечается, что число дел данной категории в судах растет из года в год, при этом такие споры рассматриваются одновременно в административных, уголовных, гражданских и экономических судах. Кроме того, подробно обсуждаются специализированные суды по интеллектуальной собственности в зарубежных странах, а также место Узбекистана в международных рейтингах по защите интеллектуальной собственности. На основе опыта передовых зарубежных государств предложены соответствующие рекомендации по совершенствованию этой сферы.

Abstract

The article examines the handling of disputes related to the protection of intellectual property objects in courts, the practical problems encountered in dealing with such cases, and foreign experience in this area. Given that the field of intellectual property rights protection is relatively new and rapidly developing, it is noted that the number of such cases in courts has been increasing annually, with these disputes being heard simultaneously in administrative, criminal, civil, and economic courts. Additionally, the article discusses specialized intellectual property courts in foreign countries and Uzbekistan's position in international rankings regarding the protection of intellectual property rights. Based on the experience of advanced foreign states, relevant recommendations for improving this field are provided.

Kalit so'zlar: intellektual mulk huquqi, apellatsiya kengashi, Intellektual mulk sudlari, Jahon savdo tashkiloti, ma'muriy javobgarlik, patent.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, апелляционная коллегия, суды по интеллектуальной собственности, Всемирная торговая организация, административная ответственность, патент.

Key words: intellectual property law, appellate board, intellectual property courts, World Trade Organization, administrative responsibility, patent.

KIRISH

Mamlakatimizda intellektual mulkning huquqiy asoslarini takomillashtirilishi, intellektual mulk obyektlarini samarali himoya qilish mexanizmlarining yo'lga qo'yilganligi natijasida sudlardagi

intellektual mulk bilan bog'liq bo'lgan ishlar soni yildan yilga ortib borayotganligini ko'rishimiz mumkin.

Jumladan, Jinoyat sudlari tomonidan intellektual mulk sohasida ma'muriy huquqbuzarlikka oid 2011-yilda bor yo'g'i **22 ta** shunday ish ko'rilgan bo'lsa, 2018-yilda bu ko'rsatkich **100 ta**, 2020-yilda **185 ta**, 2021-yilda bu **213 tani**, 2022-yilda **267 tani** tashkil etgan.

Shu bilan birga, intellektual mulk obyektlari bilan bog'liq bo'lgan nizolar bir vaqtning o'zida **ma'muriy, jinoyat, fuqarolik** hamda **iqtisodiy** sudlarda ko'rib chiqilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 177-, 177¹-, 177²-moddalari, Jinoyat kodeksining 149-moddasi bo'yicha ishlar Jinoyat sudlari tomonidan, intellektual mulk huquqini buzilishi bilan yetkazilgan moddiy va ma'naviy zararlarni undirish bilan bog'liq ishlar fuqarolik sudlari, shuningdek, tadbirkorlar o'rtasidagi intellektual mulk huquqini buzilishi bilan bog'liq nizolar iqtisodiy sudlar tomonidan ko'rib chiqilmoqda.

Intellektual mulkning huquqiy himoyasi bo'yicha Ma'muriy sudlarda 2021-yilda 22 ta, 2022-yilda 32 ta, 2023-yilda 20 ta ishlar ko'rilgan¹⁷.

Biroq, ma'muriy, fuqarolik hamda iqtisodiy sudlarda intellektual mulk obyektlari bilan bog'liq bo'lgan nizolar yuzasidan ko'rilgan **ishlar statistikasi yuritilmasligi** bois mazkur sudlarda intellektual mulkka oid ishlar yuzasidan ma'lumot mavjud emas.

Intellektual mulk sohasidagi nizolarni sudgacha ko'rib chiqish bo'yicha yana bir institut Adliya vazirligining Apellatsiya kengashiga murojaatlar kamligicha qolmoqda.

Xususan, Adliya vazirligining Apellatsiya kengashi tomonidan 2022-yilda **101 ta**, 2023-yil **128 ta**, 2024-yilning 1-avgust holatiga **35 ta** apellatsiya shikoyati ko'rib chiqilgan.

Mamlakatimizda intellektual mulk bilan bog'liq nizolarni ko'rishga alohida e'tibor qaratilmasligi, ixtisoslashgan sud tizimi mavjud emasligi O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayoniga hamda xalqaro reytinglardagi o'rniga salbiy ta'sir etmoqda.

Xususan, ushbu sabablar tufayli AQSHning 2023-yilgi "Special 301 Report" hisobotida¹⁸ **intellektual mulk huquqlarini yetarli darajada huquqiy himoya qilmaydigan davlatlar qatoriga kiritilgan** bo'lsa, Menejmentni rivojlantirish xalqaro instituti (IMD) ning 2023-yilgi "**Mamlakatlarning raqobatbardoshlik reytingi**"¹⁹ (**World Competitiveness Ranking**)ga kiritilmaganligining sabablaridan biri bo'lgan.

Shuningdek, Jahon savdo tashkiloti (WTO)ning barcha a'zolari imzolashi majburiy bo'lgan Intellektual mulk huquqining savdo aspektlari bo'yicha (TRIPS) shartnomasining 41 – moddasida JST a'zolariga intellektual mulk bo'yicha sudlar tashkil qilish majburiyatini yuklamasa-da, **intellektual mulk bo'yicha sudlar mavjud bo'lishi maqsadga muvofiqligi** keltirilgan.

Demak, mamlakatimiz intellektual mulk sohasini huquqiy muhofaza qilish tizimini qayta ko'rib chiqishi, shu yo'nalishga ixtisoslashgan alohida sudlar tashkil etishi Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayonini yanada tezlashtirish imkonini beradi.

Intellektual mulk obyektlari bilan bog'liq nizolarni sud orqali hal qilish mexanizmlari

Jahon savdo tashkiloti (WTO)ga a'zo mamlakatlarning aksariyatida ixtisoslashgan sudlar va tribunallar tashkil etilgan.

Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (WIPO) tomonidan tashkilotga a'zo davlat o'rtasida har yili "Intellektual mulk huquqlarini himoya qilish indeksi bo'yicha dunyo davlatlari reytingi" e'lon qilinib boriladi.

Ta'kidlash lozimki, aynan shu reytingda yetakchilik qilayotgan **Shvetsariya, Shvetsiya, Finlandiya, Fransiya, Germaniya, Koreya** davlatlarida intellektual mulk obyektlari bilan bog'liq nizolarni ko'rib chiquvchi maxsus ixtisoslashgan sudlar tashkil etilganligi yana bir bor ushbu sudlarning ahamiyatga molik omillardan biri deb baholasak bo'ladi.

Shuningdek, **Xitoy, Belgiya, Braziliya, Vengriya, Gonkong, Daniya, Isroil, Eron, Ispaniya, Italiya, Kanada, Gollandiya, Norvegiya, Pokiston, Panama, Ruminiya, Sloveniya, Slovakiya, Janubiy Amerika mamlakatlari, Rossiya, Turkiya** kabi davlatlarning

¹⁷ <https://stat.sud.uz/mib.html>

¹⁸ <https://ustr.gov/sites/default/files/2023-04>

¹⁹ <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking>

SIYOSAT

umumyurisdiksiya sudlari tizimida intellektual mulkka doir ishlarni ko'rib chiquvchi maxsus, ya'ni ixtisoslashgan sud tarkiblari tashkil etilgan.

Intellektual mulk huquqlarini huquqiy himoya **qilish sohasida** ayrim rivojlangan xorijiy davlatlarning **ijobiy** tajribalaridan amalda foydalanish, sud tizimiga tadbiiq etish maqsadida tahlil qilindi. Xususan, Rossiya Federatsiyasining 2011-yil 6-dekabrda 4-sonli Federal konstitutsiyaviy qonuniga asosan **Intellektual huquqlar bo'yicha sud (SIP)**²⁰ tashkil qilinib, 1996-yil 31-dekabrda "Rossiya Federatsiyasi sud tizimi to'g'risida"gi qonuniga o'zgartirish kiritildi.

Mazkur qonunning 26¹-moddasiga asosan intellektual huquqlar bo'yicha sud **ixtisoslashtirilgan arbitraj sudi** bo'lib, o'z vakolatlari doirasida birinchi va kassatsiya instansiyalari sudi sifatida intellektual huquqlarni himoya qilish bilan bog'liq ishlarni ko'radi.

Ya'ni, Intellektual mulk huquqlari bo'yicha sud arbitraji sudlari tizimida **intellektual mulk bilan bog'liq ishlarni ko'radigan alohida sud** hisoblanadi.

Rossiyada faqat bitta SIP (Intellektual mulk huquqlari bo'yicha sud) mavjud. Boshqa hududlarda vakolatxonalar mavjud emas. Shu bois mazkur sudda intellektual mulk bilan bog'liq ishlar yurisdiksiya yoki boshqa geografik cheklovlarsiz ko'rib chiqiladi.

2021-yilda SIP (Intellektual mulk huquqlari bo'yicha sud) 2 625 ta ishni ko'rib chiqqan. Ularning aksariyati intellektual mulk huquqlarini ro'yxatdan o'tkazish bilan bog'liq. Misol uchun, agar Rospatent va Patent nizolari palatasi kompaniyaga taniqli tovar belgisi maqomini berishdan bosh tortsa, SIPga murojaat qilinadi. Yoki aksincha, agar kompaniya tovar belgisini olgan bo'lsa, lekin undan foydalanmasa, raqobatchi huquqiy himoyani muddatidan oldin tugatish va brendni o'zlari uchun olish uchun SIP (Intellektual mulk huquqlari bo'yicha sud)ga murojaat qilishi mumkin.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

Intellektual mulk huquqlari bo'yicha sudda ishlar **sudyalar hay'ati** yoki **sud rayosati** tomonidan ko'rib chiqiladi. Xususan, **Shvetsariya federal patent sudi**²¹ Shvetsariya parlamentining 2009-yil 20-martdagi "Federal patent sudi to'g'risida"gi qonuniga asosan tashkil etilgan bo'lib, 2012-yil 1-yanvardan ish boshlagan.

Federal patent sudi Shvetsariyaning birinchi instansiya patent sudi hisoblanadi hamda o'z qarorlarini Federal Oliy sudning quyi sudi sifatida chiqaradi.

Shvetsariya federal patent sudida **ikki nafar doimiy sudya**, shuningdek, **41 nafar doimiy bo'lmagan sudyalar** mavjud bo'lib, ulardan **28 nafari texnik mutaxassis** va **13 nafari yuridik tayyorgarlikka ega sudyalardan** iborat. Ularning barchasi patent huquqi bo'yicha maxsus bilimga ega.

Federal Patent sudi quyidagi **vazifalarni** amalga oshiradi:

a. patentlarning haqiqiyliigi va ularning huquqbuzarliklari to'g'risidagi nizolar va litsenziya berish harakatlar yuzasidan ishlarni ko'rib chiqish;

b. murojaatda belgilangan holatlar ko'rib chiqilgunga qadar dastlabki chora-tadbirlarni belgilash;

c. qabul qilingan qarorlarning bajarilishini ta'minlash.

Shuningdek, u patentlar bilan bog'liq bo'lgan boshqa fuqarolik da'volarida, xususan, patentlarni olish yoki ularni berish bo'yicha huquqlarga ega. Federal Patent sudining yurisdiksiyasi hududiy sudlarning vakolatiga to'sqinlik qilmaydi.

Agar patentning haqiqiy emasligi yoki buzilishi to'g'risida hududiy (katonal) sudda dastlabki savol tug'ilsa yoki himoya asosida ko'rib chiqilishi kerak bo'lsa, sudya tomonlarga Federal Patent sudiga patentni haqiqiyliigi yoki nizo to'g'risidagi da'vo arizasi bilan murojaat qilish uchun tegishli muddat beradi. Hududiy (katonal) sudlar da'vo bo'yicha yakuniy va mutlaq qaror qabul qilingunga qadar ish yuritishni to'xtatadi. Belgilangan muddatda Federal Patent sudiga hech qanday da'vo berilmasa, hududiy (katonal) sudlar sud ish yuritishni davom ettiradi va dastlabki savol yoki himoya e'tiborga olinmaydi.

Agar sudlanuvchi tomon patentning haqiqiy emasligi yoki buzilganligi to'g'risida qarshi da'vo bilan murojaat qilsa, hududiy (katonal) sud ikkala da'voni ham Federal Patent sudiga yuboradi.

Xitoyda intellektual mulk uchun sud himoyasi tizimi, dastlab, xalq sudlov tizimiga asoslangan, vaqt o'tishi bilan **alohida sud tizmi** sifatida rivojlanadi. Xususan, 1992-yil oktabrda

²⁰ <https://ipc.arbitr.ru/about/about>

²¹ П.Н.Бирюков «Федеральный административный суд Швейцарии». 2022. <https://cyberleninka.ru/article/n/federalnyy-administrativnyy-sud-shveytsarii/viewer>

Xitoy oliy xalq sudi o'zining intellektual mulk huquqlari bo'limini tashkil etadi. 1993-yil avgust oyida Pekin oliy xalq sudi va o'rta bo'g'in xalq sudlarida ham **intellektual mulk huquqlari bo'limlari**, keyin esa butun mamlakat bo'ylab barcha xalq sudlarida tashkil etiladi.

2014-yil noyabr oyidan **Pekin, Guanchjou va Shanxayda intellektual mulk sudlari** ketma-ket tashkil etiladi. 2017-yildan beri hozirga qadar **21 ta** ixtisoslashtirilgan IP sudlov organlari (tribunal), jumladan Chengdu, Nankin, Suzhou va Uxanda tashkil etiladi.

2019-yil yanvarda patent, monopoliya va boshqa yuqori darajadagi texnikaviy fuqarolik va ma'muriy apellyatsiya ishlarini ko'rib chiqadigan **Intellektual mulk sudi** tashkil qilinadi.

Ixtisoslashtirilgan intellektual mulk sudi quyidagi ishlarni ko'radi:

– Ixtiro patenti, foydali model patenti va texnologiya bilan bog'liq boshqa intellektual mulkka oid fuqarolik shikoyatlari;

– Patent berish va bekor qilish bo'yicha texnologiya bilan bog'liq ma'muriy apellyatsiya ishlari;

– Ikkinchi instansiyada texnologiya bilan bog'liq intellektual mulkka oid ma'muriy ishlar;

– Birinchi instansiyada kuchga kiradigan texnologiya bilan bog'liq intellektual mulkka oid fuqarolik va ma'muriy ishlarni qayta ko'rish.

O'zbekiston Respublikasi sud tizimida intellektual mulk bilan bog'liq ishlarni ko'rib chiqish mexanizmlarini takomillashtirish hamda xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish lozim.

XULOSA

Xususan, intellektual mulk bilan bog'liq ishlarni ko'rib chiqish mexanizmlarini quyidagi bosqichlarda takomillashtirish maqsadga muvofiq:

Birinchi bosqichda:

– respublika va har bir viloyat darajasida sudlarda intellektual mulk bilan bog'liq ishlarni ko'rib chiqish yuzasidan **sudyalarni malakasini oshirish**.

– sudlarga intellektual mulk bilan bog'liq ishlarni ko'rib chiqishda ishni mohiyatidan kelib chiqib **mutaxassis(ekspert)larni jalb qilish majburiyatini yuklash**.

Ikkinchi bosqichda:

– Sudlarning (fuqarolik, jinoyat, iqtisodiy va ma'muriy) intellektual mulk bilan bog'liq ishlarni ko'rib chiqishdagi **vakolatlarini aniq belgilash**.

– O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi huzurida ixtisoslashtirilgan **Intellektual mulk sudini** tashkil etish.

Uchinchi bosqichda:

– Viloyatlar hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi va Toshkent shahar sudlari tarkibida ixtisoslashtirilgan **Intellektual mulk sudlarini** tashkil etish.

– Intellektual mulk sohasida ixtisoslashgan sudlarning tashkil etilishi intellektual mulk huquqi buzilishining oldini olish bilan bir qatorda yagona sud amaliyotini joriy etilishiga, ishlar professional va holis ko'rib chiqilishiga zamin yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Oliy Sud saytining statistika bo'limi <https://stat.sud.uz/mib.html>
2. The Office of the United States Trade Representative <https://ustr.gov/sites/default/files/2023-04>
3. World Competitiveness Center <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking>
4. Суд по интеллектуальным правам <https://ipc.arbitr.ru/about/about>
5. П.Н.Бирюков Федеральный административный суд Швейцарии. 2022. <https://cyberleninka.ru/article/n/federalnyy-administrativnyy-sud-shveytsarii/viewer>